

תוכן עניינים

3.....	מבוא
3.....	המצב הנורמטיבי
9.....	חקיקת השבת – דתית או סוציאלית?
13.....	האם ניתן לשקול שיקולים דתיים בחקיקה אזרחית
14.....	אמנת גביזון-מדן והצעת חוק השבת, תשע"ו-2016
18.....	סיכום
19.....	רשימה ביבליוגרפית

מבוא

נושא השבת הוא נושא שמלווה את מדינת ישראל מיום הקמתה ומצוי בליבת הקונפליקט המלווה את יחסי הדתיים והחילוניים במדינה. נושא השבת עולה מפעם לפעם לדיון ציבורי ומשפטי בהקשרים שונים. ניתן למשל להצביע על שאלת קיומם של משחקי כדורגל בשבת, על שאלת פתיחת עסקים ומקומות בילוי בשבת, על שאלת העסקת עובדים בשבת, על שאלת הפעלת תחבורה ציבורית בשבת, ועוד.

חרף העובדה שקונפליקט זה מתמשך כבר במשך עשרות בשנים, עד כה לא הוסדר נושא השבת בחקיקה מרכזית. אמנם ישנה התייחסות לכך שהשבת היא יום מנוחה לאומי בחקיקה ואף בחקיקת יסוד, אולם אין בנמצא חקיקה גורפת שבה נקבע מה משמעותה של השבת ועקרונות לגבי המותר והאסור במרחב הציבורי ביום השבת. ישנה חקיקה ספציפית העוסקת רק בסוגיית העסקת עובדים בשבת, וסוגיית פתיחת עסקים בשבת מוסדרת באמצעות חקיקת עזר עירונית, אולם היבטים רבים הנוגעים לשבת, כמו גם עקרונות מנחים לעניין הפרשנות ואופן יישומה של החקיקה הקיימת, לא הוסדרו עד היום.

במסגרת העבודה אבקש להצביע על כך שהחוסר בעיגון עקרונות מנחים בחקיקה מוביל לחוסר וודאות בקשר למעמדה של השבת ואף לחוסר עקביות בהתייחסות ובפסיקות של בתי המשפט. אציג את הניסיונות שנעשו בעבר ליצור דבר חקיקה מרכזי ואת המגמות המסתמנות כיום, ואטען כי ישנו צורך חיוני בהסדרת העקרונות המנחים בחקיקה ראשית באופן שישים קץ לפולמוס ולוויכוח המלווה את נושא השבת במדינת ישראל.

בראשית העבודה אסקור את המצב הנורמטיבי, תוך התמקדות בסוגיות המוסדרות בחקיקה, סוגיית העסקת עובדים בשבת וסוגיית פתיחת עסקים ומקומות בילוי בשבת. בהמשך לכך, אציג את הדיונים שליוו את תהליך החקיקה ואת הצעות החקיקה שלא הבשילו. לאחר מכן אעמוד בקצרה על השאלה שנדונה בהרחבה בארה"ב בקשר למקומם של טיעונים דתיים בהליכים משפטיים. לבסוף, אציג את המגמה המסתמנת בשנים האחרונות המבקשת ליצור מתווה פשרה שמעגן בתוכו שתי תכליות שונות בקשר למעמדה של השבת.

המצב הנורמטיבי

לפני כמה חודשים ניתן פסק דין בבית המשפט העליון שבו דחה בית המשפט עתירה שהוגשה כנגד החלטתו של היועץ המשפטי לממשלה שלא לכפות את הוראות חוק שעות עבודה ומנוחה¹ על ענף הכדורגל ועל כך שהוא מאפשר קיומם של משחקי כדורגל בשבת². במסגרת פסק הדין התייחס בית המשפט למצב הנורמטיבי כיום בקשר למשחקי כדורגל בשבת בראי חוק שעות עבודה ומנוחה.

עוד בטרם התבררה העתירה לגופה על ידי בית המשפט העליון, הודיעה מנהלת הליגה הלאומית לכדורגל כי היא פנתה בבקשה לקבלת היתר כללי לפי סעיף 12 לחוק שעות עבודה ומנוחה להעסקת העובדים הרלבנטיים, וכי עד לקבלת ההיתר האמור, לא יתקיימו בשבת או בחג משחקי הליגה הלאומית. להחלטה זו ניתן תוקף שיפוטי על ידי בית הדין האזורי לעבודה³.

¹ חוק שעות עבודה ומנוחה, תשי"א-1951. (להלן: "חוק שעות עבודה ומנוחה").
² בג"צ 7635/15 התנועה למדינה יהודית ודמוקרטית נ' היועץ המשפטי לממשלה, (פורסם בנבו, 06.06.18).
³ במסגרת ס"ק (ת"א) 36537-08-15 הסתדרות הכללית החדשה נ' מנהלת הליגות לכדורגל – ליגה לאומית, (פורסם בנבו, 20.08.15).

סעיף 12 קובע כי בסמכותו של שר העבודה להתיר בנסיבות מסוימות העסקת עובד בשעות המנוחה השבועית. כך הוא נוסחו של סעיף 12 לחוק שעות עבודה ומנוחה:

(א) שר העבודה רשאי להתיר העסקת עובד בשעות המנוחה השבועית, או בחלק מהן, אם הוא משוכנע שהפסקת העבודה למנוחה השבועית לכולה או לחלק ממנה, עלולה לפגוע בהגנת המדינה או בבטחון הגוף או הרכוש, או לפגוע פגיעה רבה בכלכלה, בתהליך עבודה או בסיפוק צרכים שהם, לדעת שר העבודה, חיוניים לציבור או לחלק ממנו.

(1א) במתן היתר לפי סעיף קטן (א) יתחשב שר העבודה הרווחה והשירותים החברתיים בשיקולים אלה:

(1) רווחת העובד;

(2) מסורת ישראל;

(3) קיום חלופה שאינה מחייבת העסקה בשעות המנוחה השבועית;

(4) ההשפעה שיש במתן ההיתר על אופי המרחב הציבורי שבו תתבצע העבודה שלגביה מתבקש ההיתר;

(5) כל שיקול אחר שיש בו כדי להגשים את תכליות חוק זה.

בעקבות החלטת מנהלת הליגה הודיעה שרת התרבות והספורט על הקמת צוות בין-משרדי להסדרת קיום משחקי כדורגל בשבת. בעקבות כך פנתה השרה אל היועץ המשפטי לממשלה בבקשה שיאפשר את קיום המשחקים בליגה הלאומית בשבת עד לסיום עבודת הצוות שהוקם ועד לגיבוש הסדר. היועץ המשפטי לממשלה השיב כי הוא איננו מתכוון לסטות ממדיניות רבת שנים של אי אכיפה של חוק שעות עבודה ומנוחה בקשר לענף הכדורגל וכי לדידו ניתן לאפשר את קיום המשחקים. כנגד החלטתו של היועץ המשפטי לממשלה הוגשה העתירה שבה נטען כי היועמ"ש איננו ממלא את חובתו לאכוף את חוק שעות עבודה ומנוחה בקשר לעובדים בענף הכדורגל. עוד נטען במסגרת העתירה, כי החלטתו של היועמ"ש עומדת בניגוד להחלטה של בית הדין האזורי לעבודה לפיה אין לערוך משחקים עד לקבלת היתר.

כאמור, בית המשפט דחה את העתירה. במסגרת פסק הדין התייחס בית המשפט לכך שכבר הוגש דו"ח סופי על ידי הצוות הבין-משרדי ובעקבותיו פרסמה ועדת שרים שהוקמה מכוח סעיף 12(ב) לחוק שעות עבודה⁴ ומנוחה טיוטת היתר כללי להעסקה בענף הכדורגל להערות הציבור. משכך, לעמדתו של בית המשפט אין המדובר במדיניות אי אכיפה של היועמ"ש, אלא במדיניות המבוססת על היתר ייעודי

⁴ סעיף 12(ב) לחוק שעות עבודה ומנוחה קובע: "היתר כללי לפי סעיף קטן (א) לא יינתן אלא על פי החלטת ועדת שרים המורכבת מראש הממשלה, השר לשירותי דת ושר העבודה".